

– עבר ר' יהודה מלשון זכר ללשון נקבה. וע' בספר 'כוכבא דשביט' (דף קיג סע"א). ולענ"ד נראה שר' יהודה, מפני קדושת שם הקרבן לא רצה לנקוט לשון פיסול והורדה בו, כי אם בבהמה. וע' בספר טהרת הקדש ('עיני כל חי' לר"ח פאלאג'י).

רבי יהודה אומר זאת הוא העלה – הרי אלו ג' מיעוטין, פרט ל... – כיוצא בזה דרש רבי יהודה במקום אחר שלשה מיעוטים סמוכים למעט שלשה דברים (ע' הוריות ב:). ואין לומר 'אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות' אלא במספר זוגי של מיעוטים שלעולם השני מרבה, אבל בשלשה או בחמשה – ממעטים (עפ"י ירושלמי, מובא בתוס' שם. וע' סנהדרין טו. 'אימא חמשה כהנים וחמשה ישראלים'). וי"א שלכך אין אומרים לרבות, מפני שכל מיעוט ממעט דבר שונה מחברו, ורק כאשר המיעוטים זהים אנו מרבים (עפ"י רשב"א בתוס' שם. וע' במובא ביוסף דעת סנהדרין פו.).

רבי שמעון אומר: 'עולה' – אין לי אלא עולה כשרה, מנין לרבות שנשחטה בלילה ושנשפך דמה ושיצא דמה... תלמוד לומר תורת העלה – ריבה תורה אחת לכל העולין שאם עלו לא ירדו' – קשה מדוע צריך לדרשה זו, והלא מקרא מלא הוא כל הנגע במזבח יקדש? ונראה שמ"כל הנוגע במזבח' אין לתלמוד אלא קדשים לאחר זריקה שכבר חל עליהם דין הקרבה, אזי אפילו הם פסולים נעשו לחמו של מזבח ולא ירדו, אבל לפני הזריקה, אפילו כשרים – אין לנו לתלמוד, וזה נתרבה מזאת תורת העלה שגם כשנפסלו קודם זריקה ישנו דין שאם עלו לא ירדו (עפ"י חדושי ר' אריה לייב ח"ב כח. וע"ש באריכות בגדרי הדין).

(ע"ב) 'מפני מה אמרו לן בדם כשר – שהרי לן כשר באימוריין... שהרי לן כשר בבשר' – אבל דם שיצא אמר רבי יהודה אם עלה ירד. ואילו אימוריין שיצאו – כשר שהרי כשר בבמה, וכמו שכתב רש"י.

וצריך באור מדוע אין אומרים 'יוצא' בדם כשר שכן כשר באימוריין, שכן כשר בבמה [וכבר עמדו על כך בתוס' כאן ובמנחות ו: ד"ה שהרי, וע"ש במפרשים]. נראה לפרש משום שבמה אינה טעונה כלי שרת, וכאילו נעשית קבלת הדם בכלי חול, הלכך אין להכשיר 'יוצא' בדם מפני שכשר בבמה, כיון שבבמה לא נתקדש הדם על ידי כלי שרת, והריהו כאילו נשפך על הרצפה (עפ"י אור שמח פסוה"מ ג, ו).

'לן בדם כשר שהרי לן כשר באימוריין, לן באימוריין כשר שהרי לן כשר בבשר' – אין לומר ישר 'לן בדם כשר שכן לן כשר בבשר' – שהיות והדם המתיר, אין לתלמוד אותו מדבר שהכשרו בכך, לכן ילפינן תחילה אימורים מבשר הגם שהכשרו בכך, ושוב ילפינן דם מאימורים שאין הכשרם בכך (עפ"י תוס').

דף פה

'תיובתא. איבעית אימא...' – בכמה מקומות בגמרא אומרים 'תיובתא' ושוב מתרצים דברי האמורא או מביאים מחלוקת תנאים בדבר וכד' (ע' ב"ק ו: וסנהדרין כו. ועוד. ועתוס' ב"ק מז. ד"ה מ"ט). במקרים אלו לא נדחו דברי האמורא מהלכה (ע"ש).

‘איבעית אימא, שחיטת העוף בפנים מיקטל קטליה’ – ערש”י. וב’חק נתן’ הביא (מ”כ בגש”ק’ – מצאתי כתוב בגמרא של קלף) בשם הריב”א לפרש ששונה פסול לילה שהוא פסול מחמת דבר אחר, שהרי ראוי להשחט למחר (וכיו”ב בשיטמ”ק ופנים מאירות, בתוס’).

‘אימורי קדשים קלים שהעלן לפני זריקת דמים – לא ירדו’ – בחזון איש (יט, טו כ) פירש, אפילו נשפך הדם אחר כך ולא נזרק על המזבח – לא ירדו, שכבר נעשו לחמו של מזבח קודם שנשפך. ויש שחככו בדבר (ע’ זבח תודה [כאן בד”ה אימורי, ולעיל ד”ה ואלו. וע’ במובא לעיל פד] שנסתפק. וכן יש שדייקו מדברי רש”י ורבנו גרשום (במעילה ז:)) וכן מלשון הכסף משנה (פסוה”מ ג, יב) שרק כאשר נזרק הדם אחר כך לא ירדו, אבל נשפך – ירדו לר’ יהודה. ע’ אריכות רבה בשו”ת אחיעזר ח”ב כו. וכן נקט בחדושים ובאורים זבחים י, ב. ע”ש. וכן נקט בקרן אורה, ושם רצה לחדש שאפילו ר’ שמעון מודה בנשפך הדם בקדשים קלים, (שירד).

‘זהו כולן קתני – אחיין. – פשיטא?...’ – ולהשמיענו שאסור לשחטן על המזבח אלא צריך להוריד כדי לשחוט – אין צריך, שכבר למדנו זאת מדברי המשנה לעיל [נח. ע”ש בתוס’ לדייק מלשון ‘קדשי קדשים ששחטן בראש המזבח’ – לשון דיעבד] (הגהות מצפה איתן).

ואמנם אין הדין מפורש שם, ולעתים משמיענו התנא במפורש דין שלמדנוהו ממקום אחר מכללא, כמוש”כ התוס’ בכמה מקומות. ויתכן שקושית הגמרא מהמלה ‘כולן’ – מה באה ללמדנו, וכמו שפרש”י. ועל זה אין שייך לתרץ להשמיענו שאין לשחוט קדשים על המזבח. והוצרך לתרץ ‘כולן’ – אפילו בעל מום. וע”ע בשפ”א ובחזו”א יט, כב.

‘זאי פסולה, בת הפשט ונתוח היא?! ונתח אותה אמר רחמנא – כשרה ולא פסולה’ – פרש בשפת אמת (וכ”כ בקרן אורה) על פי המובא בתורת כהנים (ויקרא ה) שדרשה זו באה למעט עולה פסולה שעלתה על המזבח, שאף על פי שאינה יורדת ממנו ודינה להיקטר – אין בה הפשט וניתוח. אבל לפסולה שאינה על המזבח – אין צריך לימוד, שסברה היא כיון שאינה נקטרת למה לי הפשט וניתוח כלל. [ותמה על משמעות דברי רש”י שהמיעוט מתיחס לכל פסול, שאם כן מנין למעט גם כשהיא על המזבח ונקטרת]. ע”ע בענין הפשט וניתוח בפסולה, בחדושי ר’ אריה לייב מאלין ח”ב כט; חדושים ובאורים יב, ד.

(ע”ב) ‘זאנן ניקו ונעביד להו לכהנים מילתא דאתו בה לידי תקלה?!’ – שיהא מי שלא ידע שהם פסולים ויעלם. [ואף על פי שעל כגון זה אנו מתרצים ‘כהנים זריזים הן’ ואינם באים לידי תקלה – כאן שאתה מצריך הדחה משום כהן שלא ידע שיעלם, עד שאתה חושש לכך, יש לך לחוש להפך, שע”י שאתה מצריך הדחה יסברו שהוא מיועד למזבח. כ”נ. וע’ מצפה איתן].

[אמנם מפשט לשון הגמרא ‘דאי מיתרמי כהן אחרינא ולא ידע נסקינהו’ היה נראה לכאורה שלכתחילה אנו מדיחים כדי שיבוא כהן שלא ידע ויעלם, ועל כך באה השאלה כיצד מביאים לידי תקלה. ולפי”ז אין שייך לומר ‘כהנים זריזים’ – אך אין מסתבר לפרש כן, דמאי ס”ד להביא מכשול במכוון. ושמה צריך לגרוס ‘אלא ידע ונסקינהו’].

‘אימורי קדשים קלים שהעלן לפני זריקת דמן... לא ירדו, ואין בהן מעילה’ – בספר אור שמח (מעילה ה,ו) באר טעם הדבר שאין בהם מעילה עד שיוזק הדם, הגם שכבר נעשו לחמו של מזבח – לפי מה שכתב (עפ”י הרמב”ן) שאין דין ‘מעילה’ אלא בקדושה הבאה על ידי אדם, ולא בקדושה הבאה מאליה. הלכך, זריקת הדם כיון שנעשית על ידי כהן, מקדשת את האימורים לענין מעילה, אבל העלאתם על המזבח הרי היא כקדושה הבאה מאליה, כי אין ההעלאה צריכה להיות מכח אדם דוקא, ולכך אין יורדת עליהם תורת מעילה.

א. מש"כ שאין ההעלאה צריכה כהן, נראה שאין כוונתו לעבודת הקטרה, שבו אפשר שזר פסול. ונסתפק בזה בחזו"א (זבחים יט, לא מב). והולכת אברים לכבש צריכה כהונה [כדלעיל יד. וע' בלקוטי הלכות תמיד (פ"ג ב'תורת הקדשים' אות ח) שנסתפק בור שהולך אברים לכבש, שמה צריך לחזור ולהולך]. וכנראה הכוונה להעלאה עצמה.

ב. עוד בענין דין 'מעילה' בקדושה הבאה מאליה – ע' בתורי"ד רמב"ן וש"ר ב"ב עט; קצוה"ח ר; אחיעזר ח"ב מה; מראה הפנים סוף פאה; הר צבי מנחות נא: קהלות יעקב נדרים מח, ב; בית ישי קכ, בהערה ג. וע"ע במצוין ביוסף דעת ב"ב עט.

'לא הכשיר רבי עקיבא אלא בדוקין שבעין, הואיל וכשרים בעופות' – לאו דוקא דוקין שבעין, הוא הדין שאר מומים שאינם מחוסרי אבר – שכשרים בעופות (עפ"י תוס' לה: ד"ה אלא).

התוס' צידדו עוד ששאר מומים פסולים מדרבנן. אך נראה שאין זה נפקותא לענין הדין שתרד, כיון שמדאורייתא הם כשרים בעוף. וכ"כ בקרן אורה.

ורש"י כאן הוסיף שגם מום מגונה בעופות פסול, משום 'הקריבהו נא לפחתך'. ולפי"ז בדוקא נקט 'דוקין' – דוגמא למומין שאינם מגונים. וע' בקרן אורה ובפנים מאירות. וע"ע במובא לעיל נט לענין עוף זקן.

'כשם שאם עלה וכו'. אמר עולא: לא שנו אלא שלא משלה בהן האור, אבל משלה בהן האור – יעלו. רב מרי מתני ארישא. רב חנינא מסורא מתני אסיפא – העצמות והגידין... ומאן דמתני ארישא, אבל אסיפא – לאו בני הקטרה נינהו' – לכאורה נראה דמאן דמתני אסיפא, הוא הדין לכל הפסולין שדינם 'אם עלו ירדו' – הרי הם כעצמות וגידין שפרשו, שאם משלה בהן האור – יעלו, וכל שכן שלא ירדו מן המזבח.

ואולם מאן דמתני ארישא, אין דברי עולא אמורים אלא על פסולין שדינם ב'לא ירדו', אבל כגון בשר קדשי קדשים ושאר פסולים שדינם 'אם עלו – ירדו', גם אם משלה בהן האור וירדו – לא יעלו. אך עדיין יש להסתפק כשהם על המזבח ומשלה בהן האור – האם דינם לירד, או שמא כיון שמשלה בהן האור – לא ירדו. וכן צידד המשנה למלך (פסוה"מ ג, ו). ובחזו"א (יט, לג לו) נראה שאין זו סברא, וכל אלו שדינם 'אם עלו – ירדו', גם כשמשלה בהן האור דינם כן.

עוד בגדר דין משילת האור בפסולין, שיסודו משום שנעשו לחמו של מזבח, ולא משום הפקעת הפסול – ע' בחדושי הגר"ח הלוי פסוה"מ ג, ת. וע"ע בכתבים המיוחסים להגר"ח שעל הש"ס 'בענין אברי חול אין דוחין את השבת' ו'בענין לחמו של מזבח'.

דף פו

'עיכולי עולה אתה מחזיר' – כאשר יש בהם ממש, כלומר חלק שלא נשרף, אבל נשרף כולו ונעשה כעץ – אין מחזיר מחצות, ואם נעשה פחם אין מחזיר כלל, כדבסמוך (עפ"י שיטמ"ק; זבח תודה).

'ואפילו פירשו – אמר רבה: הכי קאמר, לא שנו אלא שפירשו לאחר זריקה, אבל פירשו קודם זריקה, אתאי זריקה ושריתנהו' – גירסה זו פרשה בספר קרן אורה, שהדברים מתיחסים לחכמים שבברייתא, ואמר רבה: זה שאמר התנא שאפילו פירשו מעלן על המזבח, דוקא כשפרשו לאחר זריקה, שבשעת הזריקה היה דינם להיקרב כי היו מחוברין לבשר, אבל פרשו לפני הזריקה, הלא פקעה קדושתם ומותרים לכל שימוש, וכיון שכן ודאי לא יעלו.

ומרש"י נראה שגרס אחרת ופרש באופן אחר. וע"ע בחדושי הנצי"ב.

ב. שחט עוף בפנים והעלהו בחוץ – פטור. [ואפילו לריו"ח דלעיל – לפי ששחיטת עוף בפנים לאו כלום היא, וכאילו התיו ראשו ולא שחט].

ג. שחט בחוץ והעלה בחוץ, בין בהמה בין עוף – חייב על השחיטה ועל ההעלאה, (ואלהם תאמר... – לערב פרשיות שוחט ומעלה, להשוותם [ובשחיטת העוף בחוץ חייב מריבוי הכתוב, כדלהלן קו]. ולרבי יוסי הגלילי (קו). אין חיוב העלאת חוץ בקדשים שנשחטו בחוץ).

דף פה

קלו. א. אימורים שהעלם על המזבח קודם וריקת הדם – האם מורידם ממנו אם לאו? האם יש בהם דין מעילה?

ב. עולה כשרה ששחטה בראש המזבח – האם מפשיטה ומנתחה במקומה או שמא צריך להורידה מהמזבח לצורך הפשט וניתוח?

ג. עולה פסולה – האם יש בה הפשט וניתוח, ועורה ניתן לכהנים?

ד. עולה פסולה שעלתה על המזבח קודם הפשט וניתוח, בסוגי פסולים שדינם ב'לא ירדו' – מה יעשה?

ה. בהמה בעלת מום שעלתה על המזבח – מה דינה?

ו. עוף שנרבע על ידי אדם – האם כשר לקרבן?

ז. הפסולין שעלו על המזבח ודינם ב'לא ירדו', והורידם – האם מעלם שוב?

א. אמר עולא: אימורי קדשים קלים שהעלם על המזבח לפני וריקת דמם – לא ירדו. (ואעפ"י שלפני הוריקה אינם בכלל קדשי ה'. וכל שכן קדשי קדשים שקדושת הגוף עליהם אף קודם וריקה). וכן מסרו מרבי יוחנן.

כתבו התוס' (פג): שכן הדין גם לר' יהודה שאמר שבנשפך דמה – תרד, כאן מודה כיון שיש דם לזריקה. ומשמע לכאורה מפשט לשונם שאם לא נזרק הדם – ירדו. וכן מדויק מלשון הכסף-משנה (פסוה"מ ג, יב), וכן כתבו כמה אחרונים. ואולם בחזון איש (יט, טו כ) נקט שאפילו נשפך הדם אח"כ ולא נזרק על המזבח – לא ירדו.

לענין דין מעילה, אמר ריו"ח שאין באימורי קק"ל מעילה אעפ"י שהם על המזבח, כי עדיין לא הובררו להיות חלק הראוי לגבוה (רש"י. ואם משלה בהם האור – ע' חזו"א יט, כ).

ב. עולה כשרה ששחטה בראש המזבח [או שחטה למטה והעלה אותה על המזבח. תוספתא פ"ט; רמב"ם פסוה"מ ג, ב], מפשט הגמרא כפרש"י נראה שהדבר שנוי במחלוקת האם יש הפשט וניתוח בראש המזבח, או מורידה להפשט וניתוח ושוב מעלה.

והר' חיים (בתוס'. וע"ע בשטמ"ק) פרש שלדברי הכל מפשיט ומנתח על גבי המזבח, אם כבר עלתה. לא נחלקו אלא אם אפשר להעלותה לכתחילה על המזבח ולהפשיט ולנתח עליו.

הדחת הקרביים לעולם נעשית למטה, הלכך מורידים ומדיחם וחוזר ומעלם.

א. וכן הדין לשאר זבחים שחוטבים שעלו על גבי המזבח, מפשיט ומנתח במקומם ומוריד העור

והבשר ונותנים לבעליהם ומקטיר השאר (עפ"י תוספתא; רמב"ם פסוה"מ ג, ג).

ב. מהאחרונים דנו האם יש איסור בכשרים להורידם מעל המזבח ע"מ להעלותם שוב [ורק לצורך

הפשט וניתוח הותר הדבר לדעה אחת], או שמא לא נאמר איסור הורדה אלא בפסולים.

ויש שתלו זאת במחלוקת הראשונים (ע' קרן אורה; זבח תודה; הר צבי; חדושים ובאורים).

ג-ד. עולה פסולה אין בה הפשט וניתוח, אלא שורפה בעורה (ונתח אותה). ואפילו כאשר עלתה על המזבח ואינה יורדת ממנו – אין מפשיט ומנתח.

עולה שנזבחה שלא לשמה, אעפ"י שלא עלתה לבעליה לשם חובה, טעונה הפשט וניתוח (כן דרשו בתורת כהנים ויקרא).

רבי אלעזר ברבי שמעון אומר: אם חל בה הפסול לאחר הזריקה, הואיל והיה לה שעת כושר – יפשיטנה, ועורה לכהנים. ויעשה כן בראש המזבח ולא יורידנה, כי אז לא יוכל שוב להעלותה. [רבי (להלן קד) חולק וסובר שאין הפשט וניתוח אפילו חל הפסול לאחר הזריקה. וכן הלכה (רמב"ם פסוה"מ יט, ט).]

וצריך להוריד את הקרביים להדחה ואסור להשאירם בפרשם על המזבח, ושוב אסור להעלותם. ולכך צריך להדיחם אע"פ שדינם להשרף – שלא יהו קדשי שמים מוטלים כגבילה.

הרמב"ם השמיט דין הורדת הקרביים להדיחם בפסולים שעלו, ורק בכשרים כתב שמורידם ומדיחם וחוזר ומעלם. וע' בשפת אמת שצידד שכאשר אינו מפשיט ומנתח אין צריך הדחה, מפני שאין הפרש גלוי לעין. וכ"כ בזבח תודה.

ה. בהמה בעלת מום שעלתה על המזבח – תרד (תנא קמא, ור"ח סגן הכהנים בשם אביו). ולדברי רבי עקיבא, מומים שאינם פוסלים בעופות, וקדם ההקדש למום – לא תרד.

לפי פירוש אחד בגמרא, היה נוהג אביו של רבי חנינא סגן הכהנים לדחותם מעל המזבח כלאחר יד ולא בגלוי, משום בזיון קדשים.

יש אומרים שזה רק באותם מומים הכשרים בעופות ושקדם הקדשם למומם, אבל מחוסרי אבר או מומין שקדמו להקדש – נדחים בגלוי (הגר"ס). ויש שצדדו בזה (ע' יד דוד; שפת אמת; זבח תודה).

והרמב"ם השמיט דין זה, להדחות כלאחר יד (וע' תוי"ט, שפ"א וז"ת).

ו. רבה ורב נחמן בר יצחק הוכיחו מהברייתות [לפשוט ספיקו של רבי ירמיה] שעוף שנרבע פסול למזבח, ואעפ"י שאין במינו 'רובע'.

ז. תנן, כשם שאם עלה לא ירד, כך אם ירד – לא יעלה. ואמר עולא שאם כבר משלה בהן האור (כל שהוא. רש"י ורי"ד. וע' חזו"א יט, לב; חלקת יואב ח"ב צו) – יעלו.

התוס' (פו. ד"ה וכולן) צדדו שאין זה חובה אלא רשות. והעלו אפשרות אחרת, שמא זה רק כשאדם הורידם אבל פקעו מאליהם – לא יחזיר.

דפים פה – פו

קלז. א. אלו חלקים בבהמת הקרבן עולים אל המזבח רק כל עוד הם מחוברים אליה?

ב. עצמות וגידיים ודומיהם, מה דינם כאשר פרשו מן הבשר, לענין עלייתם למזבח והורדתם ממנו?

ג. מה דין העצמות וכו' שפרשו מן הבשר לפני זריקה ולאחריה – לענין דין מעילה?

א. הצמר שבראשי הכבשים, השער שבוקן התישים, העצמות והגידיים הקרנים והטלפים, הריהם עולים על המזבח כל זמן שהם מחוברים לגוף (והקטיר הכהן את הכל המזבחה). פרשו – לא יעלו. כן סתמה משנתנו. וכמה שיטות יש בדבר, וכדלהלן.